

---

*Democràcia liberal i secessió:
una mirada acadèmica*

[MARC SANJAUME I CALVET*]

«Parlant pour moi-même, j'ajouterai qu'il faut considérer la souveraineté dans la perspective de l'importance prioritaire d'un espace public pluraliste dans une démocratie libérale. C'est donc dire que la souveraineté, pas plus que l'union fédérale, n'est une fin en elle-même.»

Guy Laforest, *De l'urgence*

«On sait jamais. En effet, ajouterais-je, one never knows...»

Guy Laforest, *Sait-on jamais? One never knows...*

Els esdeveniments que ha viscut el nostre país durant la primera dècada del segle XXI han dut la qüestió de l'autogovern i la independència al centre del debat polític. La sacsejada que ha significat la sentència sobre l'Estatut per al catalanisme probablement es veurà amb més claredat d'aquí a uns anys, però a hores d'ara

---

* *Investigador doctoral i docent a la Universitat Pompeu Fabra. Membre del Grup de Recerca en Teoria Política. Actualment treballa en la seva tesi doctoral, titulada: Moral and Political legitimacy in theories of secession. A Theoretical and Comparative Analysis. Ha fet estades de recerca a la Université de Laval (Quebec) i a l'Institut of Governance de la Universitat d'Edimburg (Escòcia).*

sembla evident que tindrà un efecte important. «Com hem dit suara, durant molts anys el nacionalisme català majoritari no ha estat independentista. Ha jugat la carta d'un autonomisme que garantís políticament i administrativament un sostre alt, econòmicament viable i amb garantia identitària. I refusava els requeriments que alguns sectors li feien que s'adherís a l'independentisme. Tenia arguments per fer-ho. Ara ja no en té.» Aquestes paraules de l'expresident Jordi Pujol (2011: 15) expressen amb claredat el tomb ideològic que ha fet –que està fent– tota una generació de catalans els darrers anys.

La independència política ha deixat de ser un somni, o el projecte polític de sectors minoritaris, per convertir-se en una opció debatuda i defensada per intel·lectuals de primera línia, diputats i societat civil. No són pocs els que es confessen allò que al Quebec anomenen «sobiranistes de conclusió», simplement perquè ja no tenen arguments per oposar-s'hi. En un futur no gaire llunyà podria ser el mateix catalanisme majoritari que, cansat d'empènyer el projecte Vicens Vives / Espriu, cansat de voler transformar Espanya, s'acabés transformant a ell mateix en un secessionisme democràtic.

Aquest viratge ideològic requerirà sense cap mena de dubte una anàlisi profunda, no només de la legalitat domèstica i internacional, sinó també de la legitimitat política de les demandes independentistes i el seu encaix en una democràcia espanyola que, tot i la seva baixa qualitat, exigeix una legitimació moral robusta. A continuació veurem de manera esquemàtica tres teories de la secessió que han estat formulades per l'acadèmia per cercar l'encaix dels processos d'independència en les democràcies liberals. Després, una discussió del cas català, emprant cadascuna de les teories descrites, ens demostrarà que Catalunya té arguments per legitimar la secessió basant-se en qualsevol d'aquestes teories. Finalment, abordarem breument el context domèstic i internacional per analitzar possibles estratègies secessionistes.

Teories acadèmiques de la secessió

La secessió en contextos democràtics ha estat una qüestió pràcticament obviada per la literatura acadèmica fins fa relativament pocs anys. El clàssic dret a l'autodeterminació que ha acompanyat les grans onades de creació d'estats al llarg del segle XX solia ocupar les poques pàgines dedicades a aquesta qüestió. Massa sovint, però, la casuística tractada feia referència a processos històrics, com ara la Revolució Americana o a lluites de descolonització com la Guerra d'Algèria. Tots ells, exemples força allunyats de la realitat política actual. No fou fins als anys noranta, just després de l'esfondrament del bloc soviètic, que el debat sobre la secessió entrà als cercles universitaris internacionals. La publicació de l'obra d'Allen Buchanan *The morality of Political Divorce from Port Sumter to Lithuania and Quebec* i l'obra col·lectiva de la canadenc Margaret Moore *National Self-determination and Secession*, consolidaren un debat que a nivell internacional ha generat força publicacions. A casa nostra les teories morals de la secessió que presentem a continuació han estat ben poc debatudes. Una excepció és l'obra *La hipòtesi de la independència*, d'Albert Branchadell, que tot i centrar-se en la qüestió lingüística fa referència a aquestes teories. Una altra és l'obra d'Héctor López Bofill *Nous estats i principi democràtic*. D'altra banda, recentment la revista *Idees* (número 33) tractà aquestes teories amb relació a casos de nacions sense Estat i nous estats de l'est d'Europa.

Primera. Secessió per dret de reparació. La teoria formulada pel mateix Buchanan és anomenada *de causa justa*. Aquesta aproximació postula que la secessió només és legítima com a *dar-rer recurs*. És a dir, són les accions de l'Estat sobre el col·lectiu secessionista les que acaben fent moralment admissible el divorci polític. La versió primigènia considerava essencialment dues causes justes: una annexió territorial injusta (per la força) i la vulneració de drets humans a gran escala. A més a més, considerava que en determinats casos el risc d'aniquilació cultural podia legitimar la secessió. El mateix Buchanan ha afegit a la seva teoria la vulnera-

ció de pactes intraestatsals com una «causa justa» que podria legitimar una secessió (Buchanan, 2003). El quebequès Michael Seymour, seguint el cas de la província francòfona de Canadà, ha reformulat la *causa justa* en termes de reconeixement: el no reconeixement de la nació quebequesa per part del govern canadenc, legitimaria una secessió que *a priori* no resultaria admissible. Resumint, la teoria *de reparació* plantejada per Buchanan considera legítim el divorci polític en quatre escenaris:

- (1) Vulneració dels drets humans bàsics; risc d'eliminació *física* de la població (inspirat pel cas dels kurds a l'Iraq de Saddam Hussein).
- (2) Annexió prèvia injusta del territori (inspirat en el cas de les repúbliques Bàltiques a Rússia).
- (3) La necessitat de preservar la cultura d'un grup estarà justificada si compleix les condicions següents: a) La cultura en qüestió ha d'estar realment amenaçada; més que la resta de cultures de l'Estat. b) Formes menys dràstiques de preservar la cultura han d'ésser impossibles d'implementar: drets especials per a les minories, drets de veto constitucional, etc. c) La cultura en qüestió ha de complir uns estàndards de decència moral (els nazis serien un contraexemple). d) El grup secessionista no pot buscar la secessió per establir un estat no liberal. e) Ni l'Estat ni terceres parts han de tenir demandes sobre el territori del grup secessionista.
- (4) Vulneracions serioses d'acords intraestatsals d'autonomia per part de l'Estat, determinats per una investigació supervisada internacionalment.

Aquesta teoria és considerada la més ajustada a la pràctica internacional; la vocació del mateix autor és establir unes guies per a la legislació internacional. Val a dir, però, que Buchanan pensava en casos força allunyats de la realitat de les democràcies occidentals i sobretot en conflictes violents com ara Txetxènia, Kurdistan, Ossètia o Katanga.

Segona. Secessió plebiscitària. Una segona teoria, menys conservadora, considera legítima la secessió si una població territorialment concentrada fa un plebiscit favorable a aquesta opció. És a dir, si l'opció secessionista recull un suport majoritari en un territori determinat. Aquesta posició, derivada de la llibertat individual però també dels ideals republicans d'associació política, situa en primer terme la reivindicació democràtica i atorga un dret *a priori* a la secessió, encara que imposa certes condicions. Les restriccions que han incorporat autors com Harry Beran fan referència a la viabilitat econòmica, l'existència de minories territorialitzades contràries a la independència, la naturalesa del règim polític resultant de la secessió i l'estabilitat de les fronteres del territori en qüestió.

Tercera. Secessió per adscripció. Finalment, una tercera teoria vincula la secessió al dret a l'autodeterminació nacional més clàssic. Segons aquesta aproximació, són les nacions (o grups culturals amb determinades característiques) les titulars del dret de secessió (seguint el principi nacionalista que definí Gellner: «un estat per a cada nació») i no pas una població qualsevol territorialment concentrada. Aquests autors solen abordar el debat, sempre complex, sobre què entenem per *nació*. Cadascun sol afegir o matisar característiques concretes, però hi ha un cert consens en determinats elements, com ara: identitat individual, cultura comuna, història comuna, territorialitat i voluntat política (Guibernau, 2010). La secessió és legítima, en aquest cas, de manera instrumental, és a dir, si contribueix a preservar la identitat nacional dels individus que la formen o la diversitat cultural que deriva de la seva preservació. Una minoria, però, considera que la nació té un valor intrínsec i aquest és el que es preserva a través de la secessió. En tot cas, els autors que defensen aquesta teoria, també hi afegeixen el requisit plebiscitari o democràtic.

En resum, mentre la primera teoria descrita considera moralment permisible la secessió com un *dret de reparació* d'una o diverses injustícies perpetrades per l'Estat matriu, la segona i la tercera consideren el dret de secessió un *dret primari* per voluntat democràtica associada a certes característiques adscriptives.

L'encaix del cas català

La peculiaritat de Catalunya és que resulta ser un dels pocs casos a les democràcies occidentals que presenta un encaix moral per a cadascuna de les teories de la secessió formulades a l'apartat anterior. L'evolució política de la darrera dècada i el procés de reforma de l'Estatut han situat el dret de decidir al centre del debat polític; malauradament la discussió acadèmica sobre la qüestió és molt limitada com hem vist. A continuació argumentarem breument quin és l'encaix del cas català a cadascuna de les teories que hem descrit a l'apartat anterior.

Si comencem per les teories de *dret primari*, en primer lloc trobem que l'entitat nacional de Catalunya fa que sigui una bona aspirant a la independència. És un cas que reuneix les característiques principals d'allò que s'ha anomenat les *nacions sense Estat*. Per a Montserrat Guibernau la nació es defineix en cinc dimensions que no costen gaire d'identificar per al cas català: psicològica (consciència de formar part d'un grup), cultural, territorial, política i històrica. El preàmbul de l'Estatut del 2006, que rebé un ampli suport al Parlament, defineix Catalunya com una nació fent referència a la història d'autogovern però també a la llengua catalana i el sentiment de formar una col·lectivitat política: «*El poble de Catalunya ha mantingut al llarg dels segles una vocació constant d'autogovern, encarnada en institucions pròpies com la Generalitat –que fou creada el 1359 a les Corts de Cervera– i en un ordenament jurídic específic, aplegat, entre altres recopilacions de normes, en les Constitucions i altres drets de Catalunya*» (Estatut, 2006). Aquestes característiques objectives, culturals i històriques, abracen no tan sols el Principat sinó també els Països Catalans. D'altra banda, les enquestes també recullen el sentiment nacional, una majoria dels catalans defineix Catalunya com una nació (44,7%) malgrat que molts també s'hi refereixen com una regió (40,4%) (CIS, 2005). Aquest sentiment, però, tot i ser majoritari al Principat, és minoritari a les Illes Balears i al País Valencià.

Pel que fa la teoria voluntarista de la secessió, es pot afirmar que avui hi ha una reivindicació independentista de les més àmplies

comparativament entre les nacions sense Estat de les democràcies occidentals. L'expressió política d'aquest independentisme, però, requereix una anàlisi profunda. En primer lloc, cal dir que la majoria de diputats del Parlament català no es declaren independentistes i només ERC i SI (al Grup Mixt) tenen un programa obertament independentista (catorze diputats dels 135 que té el Parlament). Ara bé, hi ha un bon nombre de diputats de CiU i d'ICV, en menor mesura, que s'han mostrat favorables a l'opció independentista o, si més no, al dret de decidir sobre aquesta qüestió. Segons una enquesta de *El Temps* (num. 1.384, 2010), 58 dels 135 diputats actuals són independentistes. El Parlament català s'ha pronunciat diverses vegades i per majoria qualificada sobre la no renúncia del dret a l'autodeterminació del poble català (1989, 1998, 2011). En segon lloc, les enquestes han assenyalat que malgrat la majoria no secessionista de grups parlamentaris, la ciutadania donaria suport a la secessió, si més no, per majoria relativa. Una enquesta recent del CEO (Baròmetre, juliol 2011) xifrava el suport al «sí», en un hipotètic referèndum sobre la secessió, superior al 40%. Enquestes de la UOC i l'ICPS ja havien apuntat una tendència similar. Ara bé, la incertesa que genera fer plantejaments sobre escenaris hipotètics, precisament per la multitud de variables en joc, fa que sigui difícil preveure quin seria el suport a aquesta opció. Finalment, les mobilitzacions populars de suport al dret de decidir, amb la realització de referèndums organitzats per la societat civil a més de la meitat de municipis del Principat, han expressat el desig d'exercir aquest dret per part de la ciutadania. Es calcula que en aquestes consultes oficials hi han participat unes 800.000 persones residents a Catalunya (Guinjoan, Muñoz i Vilaregut, 2011).

Aquesta teoria, tal i com hem dit abans, afegeix certs requisits a la mera voluntat secessionista expressada democràticament. La primera condició fa referència a la viabilitat econòmica de la unitat secessionista. El fet que Catalunya sigui un dels motors econòmics de l'Estat espanyol fa que aquesta viabilitat pugui estar d'entrada assegurada, tot i que caldria considerar alguns factors com ara la caiguda de les vendes a Espanya, la continuïtat dins de la Unió Euro-

pea o la possibilitat d'un boicot comercial com a reacció espanyola. Segons els experts, el saldo resultaria positiu fins i tot en el pitjor dels escenaris (Guinjoan i Cuadras, 2011). La segona condició fa referència a les noves minories creades per la secessió. Aquí caldria tenir present que, com les nines russes, les secessions sovint generen nous grups que demanen drets, en el cas català podria ser la situació dels castellanoparlants; aquesta hauria de ser examinada i probablement caldria buscar un tipus de reconeixement més enllà de l'actual (Branchadell, 2001: cap. 5 i 6). Finalment, la qüestió territorial es podria resoldre aplicant el principi emprat per a la legalitat internacional de *uti possidetis juris*, això comportaria respectar les fronteres administratives existents.

La *teoria de reparació* sol ser invocada pels moviments independentistes en forma de greuges envers el Govern central. Alguns aspectes d'aquesta teoria també ofereixen un encaix plausible a aquests greuges per al cas català. Si fem una breu anàlisi dels quatre escenaris que estableix Buchanan, veurem que en més d'un Catalunya hi tindria cabuda, o, si més no, es pot argumentar que hi podria encaixar.

1. *Vulneració dels drets humans*. En primer lloc, el context democràtic i liberal dins del marc de la Unió Europea introdueix una certa seguretat que els catalans no corren un risc imminent d'eliminació física, ni tampoc de vulneració massiva dels drets humans. Una agressió armada per part de l'Estat espanyol resulta ara impensable, atès que el context polític no és el de l'any 1981, quan es produí el cop d'Estat fallit de Tejero. Tot i així, sí que es produeixen casos de vulneració dels drets humans, que han estat denunciats, com ara els que arribaren a provocar una sanció del TEDH arran de les detencions d'independentistes el 1992.
2. *Annexió injusta*. En segon lloc, Catalunya no ha patit de manera recent una annexió per part de l'Estat espanyol essent un Estat independent. Per argumentar una annexió injusta se solen esmentar dos episodis històrics: a) la Guerra

Civil, que acabà amb l'autogovern republicà, encara que en aquest cas, però, Catalunya no era independent; b) la Guerra de Successió és considerat el moment històric en què les institucions catalanes perderen la seva sobirania, però aquesta condició presenta controvèrsia en contrastar-se amb la teoria de Buchanan. La Corona Catalanoaragonesa no era un Estat independent quan fou annexat per Castella com ho eren les repúbliques bàltiques pel cas que exposa Buchanan (Branchadell, 2001: 82). En tot cas, sí que fou una ocupació militar contra la voluntat de la població. Branchadell argumenta que, malgrat tot, en cas que fos certa la hipòtesi de l'«annexió injusta», els catalans han donat un vistiplau majoritari a l'annexió via els referèndums estatutaris (1979, 2006) i constitucional (1978). Ara bé, sovint s'ha objectat que aquests referèndums no preguntaven sobre la pertinença a l'Estat espanyol i, per tant, no es poden considerar així.

3. *Eliminació cultural.* En tercer lloc, pel que fa la qüestió de l'assimilació cultural, els darrers esdeveniments fan que aquest escenari resulti força plausible. Per al cas català un bon indicador de la salut cultural com a poble és el grau de protecció de la llengua. La sentència sobre l'Estatut i la sentència posterior del Tribunal Suprem sobre el model d'immersió lingüística, fan dubtar sobre la capacitat de l'Estat espanyol d'assumir la diversitat cultural i reconèixer-ne el seu valor. Sobre aquest punt l'opinió de Branchadell és que la llengua catalana no està en perill i, per tant, no es pot deduir que hi hagi un risc efectiu de desaparició de la cultura catalana; aleshores, el tercer escenari previst per la teoria no legitimaria una possible secessió. No obstant això, tal com afirmava el malaurat Joan Solà, la normalització de la llengua (l'objectiu de la política d'immersió lingüística) queda encara molt lluny de ser assolida. Aquesta qüestió va lligada al grau de reconeixement i acomodació de la plurinacionalitat de l'Estat espanyol. Seguint l'ampliació de la teoria feta per Seymour, Catalunya seria víctima del fet de

representar una «minoria permanent» subjecta a la tirania de la majoria.

4. *Vulneració de pactes intraestats.* La idea de la tirania de la majoria ens porta al quart escenari de la teoria: la vulneració de pactes intraestats. El procés de reforma estatutària ha estat titllat de ruptura constitucional, una ruptura que s'hauria reblat amb la sentència del TC un cop ja s'havia refrendat el nou text estatutari. Tal com sintetitza Ferran Requejo (2010), el nou Estatut marcava tres objectius bàsics per tal de superar les mancances del model d'autogovern anterior: 1) el reconeixement explícit de la realitat nacional de Catalunya; 2) un aprofundiment i una millor defensa de l'autogovern que permetés dur a terme polítiques pròpies i diferenciades per part de la Generalitat; 3) un model de finançament que acabés amb una «solidaritat» interterritorial excessiva, una espoliació fiscal de gairebé el 10% del PIB català. Doncs bé, després de la negociació de l'Estatut el 2006 i la sentència posterior del 2010, cap d'aquests objectius ha estat assolit. El mateix TC, sense representació de la minoria catalana, s'encarregà d'exemplificar la tirania de la majoria que comporta el fet que les institucions centrals no disposin de contrapesos de caire federal.

Una secessió democràtica: escenaris domèstic i internacional

La coneguda afirmació empírica que les democràcies consolidades –amb més de deu anys d'existència– no han experimentat cap procés d'independència sol ser un argument contra la secessió de les nacions sense Estat occidentals. Ara bé, un cop d'ull al s. XX i al context obert pel s. XXI fa pensar que la creació de nous estats no resulta una quimera. Tal com afirma Colomer, el s. XX va veure com el nombre d'estats creixia exponencialment i passava d'una cinquantena a més de dos-cents a l'actualitat. Alesina i Spolaore (2006) afirmen que en una economia globalitzada, les economies d'escala que ofereixen els grans estats es poden aconseguir de

manera internacional; la mida dels estats, per tant, tendeix a reduir-se, ja que resulta òptim formular preferències pròpies i no pas les que dicta el Govern central.

El context domèstic espanyol no només presenta una manca de cultura federal (Requejo, 2010) sinó que presenta un triple blindatge legal davant d'una eventual secessió. En primer lloc, la Constitució incorpora a l'article 2 la indissolubilitat de la nació espanyola i, en segon lloc, a l'article 8 encarrega a les Forces Armades el garantiment de la integritat territorial de l'Estat. D'altra banda, i en tercer lloc, el Codi penal tipifica la secessió («declarar la independència d'una part del territori nacional») a l'article 478 del capítol 12 com un delictes de rebel·lió. Durant la polèmica sobre la consulta independentista a Arenys de Munt, el delegat del Govern a Catalunya amenaçà d'utilitzar aquest article per dissoldre l'Ajuntament d'aquest municipi. Finalment, el mateix TC es pronuncià sobre la qüestió de la secessió arran del pla sobiranista del lehendakari Ibarretxe i va declarar inconstitucional la Llei de consultes aprovada a la cambra basca. La sentència de l'11 de setembre del 2008 era clara sobre la possibilitat de modificar la sobirania espanyola sobre el País Basc: l'article 1.2 invocava «la sobirania resideix en el poble espanyol» per tallar de soca-rel la possibilitat que el president basc convoqués un referèndum sobre el futur polític d'Euskadi.

La situació espanyola contrasta amb experiències que trobem fent la política comparada i amb la legalitat internacional. En un pla domèstic, el cas de la província francòfona de Quebec al Canadà demostra que les demandes sobiranistes poden ser tractades d'una altra manera i sota el prisma del principi democràtic. La coneguda *Opinion (Secession Reference, 1998)* que emeté el Tribunal Suprem canadenc tractà la qüestió de la independència de manera explícita quan el Govern canadenc li preguntà si la província de Quebec tenia dret a la secessió unilateral del Canadà. El Tribunal Suprem fou clar en la seva resposta; abans de res recomanà enfocar el problema tenint sempre presents els quatre principis que regeixen l'Estat canadenc: constitucionalisme, estat de dret, democràcia i federalisme. D'acord amb aquests principis el tribunal considerà

que si una «majoria clara» de la província davant d'una «pregunta clara» optava per separar-se en un referèndum, el Govern canadenc estaria obligat a negociar «de bona fe» i, d'acord amb els principis esmentats, les condicions de la secessió. Posteriorment el Govern canadenc aprovà la *Clarity Act* (2000), una llei que fou molt discutida per les autoritats quebequeses ja que proposava una revisió per part de les institucions centrals de la pregunta formulada en un hipotètic referèndum sobre la qüestió. En tot cas, tant la *Opinion* com la *Clarity Act* són exemples de la possibilitat d'arranjar les demandes independentistes en un context democràtic.

En el pla internacional els conflictes de sobirania solien relacionar-se amb el dret a l'autodeterminació, establert per la Carta de les Nacions Unides i per diversos tractats internacionals; aquest dret era reconegut sempre amb el contrapès de la integritat territorial dels estats. La recent *Advisory Opinion* sobre Kosovo del Tribunal Internacional de Justícia ha trencat aquesta tendència atès que valorà la secessió de l'antiga província Sèrbia al marge del dret a l'autodeterminació. Aquest és un cas que val la pena estudiar no tan sols per la seva transcendència sinó per la interpretació general que féu el TIJ de la legalitat internacional. Després de la resolució 1244 (1999) de les Nacions Unides, la província de Kosovo quedà en una situació provisional. El conflicte obert entre el Govern de Belgrad i l'UCK, la guerrilla kosovar, s'havia tancat amb el bombardeig de l'OTAN i la pacificació era el principal objectiu. Gairebé una dècada de negociacions, fins i tot amb la mediació de l'ONU, no va solucionar la relació entre Pristina i Belgrad. Finalment, un cop es van haver celebrat les eleccions constituents a l'Assemblea de Kosovo, les autoritats formaren una comissió que optà per fer efectiva una declaració unilateral d'independència de Kosovo el febrer del 2008. Aquesta fou votada per una majoria de 109 parlamentaris sobre els 130 que formaven la cambra (els 10 diputats de la minoria Sèrbia no assistiren a la votació). L'octubre del mateix any, les autoritats sèrbies, que consideraven la declaració contrària a la legalitat internacional, van adreçar la qüestió següent al TIJ amb el vistiplau de l'Assemblea de les Nacions Unides: «*Is the unilateral declara-*

tion of independence by the provisional institutions of Self-Government of Kosovo in accordance with international law?». La resposta fou una *Advisory Opinion* que corrobora la tesi de Colomer: la declaració d'independència no vulnerava el dret internacional perquè cap norma impedeix la creació d'un nou Estat. A més a més, el Tribunal s'encarregà d'especificar que la declaració no anava contra la integritat territorial ja que aquesta limita conflictes externs entre estats i no pas conflictes interns.

El cas quebequès i la resposta del Tribunal Internacional de Justícia pel cas de Kosovo demostren que existeix una sortida a les demandes secessionistes si aquestes tenen un suport democràtic majoritari. En aquest sentit, més enllà del caràcter nacional, requisit de mobilització indispensable, el «dret de decidir» de col·lectivitats que anhelan autogovernar-se mitjançant estàndards democràtics no pot tenir barreres en una comunitat internacional que vol promoure els valors de les democràcies liberals.

Epíleg: un catalanisme independentista?

Els principis invocats pel Tribunal Suprem canadenc contrasten amb la baixa qualitat d'una democràcia, l'espanyola, que ha rebutjat desenvolupar una cultura d'acomodació de la plurinacionalitat existent dins de l'Estat. Ara bé, els quatre pilars que esmentà el Tribunal Suprem a l'*Opinion*: constitucionalisme, federalisme, estat de dret i respecte a les minories, sí que han estat invocats pel catalanisme al llarg de la història. Aquests valors formaven part del projecte que esmentàvem en començar aquest article i que Pujol ha anomenat *Vicens Vives / Espriu*. És a dir, la contribució del catalanisme a la democràcia espanyola per desenvolupar una cultura política democràtica no només per a Catalunya sinó per a tot l'Estat. És per això que sovint el catalanisme ha estat etiquetat com un nacionalisme no secessionista. Ara bé, fent un cop d'ull a les teories de la secessió, el tomb independentista no resultaria un trencament amb allò que els catalanistes han defensat al llarg de la història. Les tres teories que hem esmentat i l'adaptació al cas català fan referència als valors que han inspirat la defensa del nostre país: un trac-

te digne i just, el reconeixement nacional, l'exercici de l'autogovern i, per tant, del dret de decidir, la protecció cultural i lingüística i la capacitat com a col·lectivitat política de decidir quines relacions mantenim amb la resta de pobles de la península i el món. Des d'aquest punt de vista, els nous independentistes «de conclusió» no s'allunyen gens del triple paradigma d'UDC: «independència política, interdependència econòmica i fraternitat espiritual» (Cuatrecasas, 2011); o d'allò que Manuel Carrasco i Formiguera considerava un punt irrenunciable de la seva ideologia però sense fer-se dir «separatista»: «Despertar simultàniament en aquests pobles –els de parla catalana– una consciència de la seva personalitat que reivindiqui el dret a l'autodeterminació» (Carrasco i Formiguera, 2003). L'opinió recent del TIJ ens demostra que la realització d'aquesta aspiració fora de l'Estat espanyol no seria contrària a la legalitat internacional.

Bibliografia

- BUCHANAN, Allen (2004). *Justice, Legitimacy, and Self-Determination: Moral Foundations for International Law*, Oxford: Oxford University Press.
- BUCHANAN, Allen (1991). *The morality of Political Divorce from Port Sumter to Lithuania and Quebec*, Oxford: Westview Press.
- BERAN, H. (1984). «A Liberal Theory of Secession», *Political Studies*, XXXII, 21-31.
- CARRASCO I FORMIGUERA, Manuel (2003). *En defensa pròpia*, Fundació Doctor Lluís Vila d'Abadal.
- COLOMER, Josep M. (2006). *Grans imperis, petites nacions*, Proa: Barcelona.
- CUATRECASAS, Llibert (2010). «Independència política», *Diàlegs*, 50, INEHCA.
- CORTADA, Jordi i TORRA, Quim (2011). *La porta de la gàbia*, A contravent: Barcelona
- GUIBERNAU, Montserrat (2010). *La identitat de les nacions*, Dèria editors.

- GUINJOAN, Modest i CUADRAS, Xavier (2011). *Sense Espanya. Balanç econòmic de la independència*, Pòrtic: Barcelona.
- LAFORÉST, Guy (1995). *De l'urgence*, Boréal: Quebec.
- LÓPEZ, Jaume; SANJAUME, Marc i SERRANO, Ivan (2010). «L'estat de la qüestió en la literatura acadèmica», *Idees*, 33, CETC.
- MUÑOZ, Jordi; GUINJOAN, Marc i VILAREGUT, Ricard (2011). «Les consultes sobre la Independència. Context, organització i participació» a Informe sobre l'estat de la democràcia de Catalunya 2010. Barcelona: Fundació Bofill.
- MOORE, Margaret (ed.) (1998). *National Self-determination and Secession*, New York: Oxford University Press.
- PUJOL, Jordi (2011). *Residuals o independents? Quan es trenquen els ponts*, Pòrtic: Barcelona.
- REQUEJO, Ferran (2010). *Camins de democràcia. De l'autonomia a la independència*, L'Avenç: Barcelona.